УДК 373.37.21
DOI https://doi.org/10.32782/ART/2024-4-16

ВІДВІДУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК ОСВІТНІЙ ЗАХІД ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ

Пустова Світлана Олександрівна
аспірантка кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
ORCID ID: 0000-0002-3768-2397
e-mail: pustova85@gmail.com

Стаття присвячена обґрунтуванню доцільності проведення освітніх заходів (відвідування природоохоронних територій) для формування екологічних цінностей у студентів соціономічних професій.

Актуальність формування екологічних цінностей у молоді, зокрема студентів соціономічних професій зумовлюється необхідністю забезпечення сталого розвитку та збереження навколишнього середовища. Автори звертають увагу, що однією із форм формування екологічних цінностей є участь студентів соціономічних професій як майбутніх фахівців в обміні досвідом з фахівцями природоохоронних установ.

Зазначається, що у межах реалізації педагогічних умов формування екологічних цінностей у студентів соціономічних професій відбулося відвідування студентами Національного природного парку «Голосіївський».

Акцентується увага на інтерактивному потенціалі освітньої програми, розробленої працівниками Національного природного парку «Голосіївський» щодо можливості студентів не лише насолодитися красою природи, але й набути нових екологічних знань про охорону довкілля.

Зазначається роль власної ініціативи студентів щодо участі у зазначеній програмі з використанням сучасних технологій для просування екологічних цінностей, розміщенні публікацій, відеороликів та інтерактивних веб-додатків в соціальних мережах, роль таких заходів у популяризації ідей збереження біорізноманіття, сталого природокористування та екологічної відповідальності суспільства, зокрема студентів.

Під час проведення екскурсій, тематичних квестів та освітнього заходу наголошувалось на взаємодії людини і природи через практичну діяльність, що сприяло усвідомленню важливості відповідального ставлення до довкілля, формуванню екологічних цінностей.

Автори доходять висновку про важливу роль відвідування природоохоронних територій у формуванні екологічних цінностей студентів соціономічних професій та доцільність проведення таких заходів на усіх етапах навчання студентів в університеті.

Ключові слова: *екологічні цінності, формування екологічних цінностей, освітній захід, студенти соціономічних професій, природоохоронні території.*

VISIT TO NATURE PROTECTION AREAS AS AN EDUCATIONAL EVENT FOR THE FORMATION OF ENVIRONMENTAL VALUES OF STUDENTS

Svitlana Pustova
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

The article is devoted to justifying the expediency of conducting educational events (visiting nature conservation areas) for the formation of environmental values in students of socio-economic professions.

The relevance of the formation of environmental values among young people, in particular students of socio-economic professions, is determined by the need to ensure sustainable development and preservation of the environment. The authors draw attention to the fact that one of the forms of formation of ecological values is the participation of students of socio-economic professions as future specialists in the exchange of experience with specialists of environmental protection institutions.

It is noted that as part of the implementation of pedagogical conditions for the formation of environmental values among students of socionomic professions, students visited the Holosiivskyi National Nature Park.

Attention is focused on the interactive potential of the educational program developed by the employees of the "Holosiivskyi" National Nature Park regarding the opportunity for students not only to enjoy the beauty of nature, but also to acquire new ecological knowledge about environmental protection.

The role of the students' own initiative to participate in the specified program using modern technologies for the promotion of environmental values, the placement of publications, videos and interactive web applications in social networks, the role of such activities in popularizing the ideas of biodiversity conservation, sustainable use of nature and environmental responsibility of society, in particular students, is noted.

During excursions, thematic quests and educational events, the interaction between man and nature was emphasized through practical activities, which contributed to the awareness of the importance of a responsible attitude towards the environment, the formation of ecological values

The authors come to a conclusion about the important role of visiting nature conservation areas in the formation of environmental values of students of socio-economic professions and the expediency of conducting such events at all stages of students' education at the university.

***Key words**: ecological values, formation of ecological values, educational event, students of socio-economic professions, nature conservation areas.*

Постановка проблеми. Сучасне суспільство стикається з численними екологічними викликами, такими як зміна клімату, забруднення довкілля, втрата біорізноманіття та виснаження природних ресурсів. Відвідування природоохоронних територій сприяє усвідомленню цих проблем та посилює їх вплив на життя і діяльність людей і екосистеми, формує почуття соціальної відповідальності та активної громадянської позиції. Безпосередній контакт зі природою сприяє розвитку екологічної свідомості у молоді. Під час відвідування заповідних територій студенти отримують можливість спостерігати за природними процесами, вивчати екосистеми та зрозуміти важливість збереження природи.

Працівниками наукових та адміністративних установ, що розташовані на природоохоронних територіях, у межах освітніх програм проводяться екологічні заходи, спрямованні на набуття студентами нових знань про екологічні цінності, сталий розвиток і відповідальність перед природою. Молодь, яка має досвід відвідування природоохоронних територій, більше схильна до участі в екологічних проектах, волонтерських акціях та ініціативах, спрямованих на збереження природи.

Необхідність забезпечення сталого розвитку та збереження навколишнього середовища в майбутньому зумовлює актуальність формування екологічних цінностей у молоді, зокрема студентів соціономічних професій.

Аналіз літературних джерел. Питаннями екологічної освіти займалися багато сучасних вчених, зокрема з міждисциплінарних галузей, таких як соціальна екологія, охорона довкілля та сталий розвиток. *К. Ф. Мерчант* (Clayton F. Merchant) досліджував, як індивідуальні та соціальні фактори впливають на екологічну обізнаність і дії, зокрема через соціальні норми та освітні програми [1]. *Т. Дітц* (Thomas Dietz) вивчає зв'язок між соціальними процесами та екологічними змінами, особливо у сфері поведінки людей щодо довкілля та їх екологічної свідомості [2]. *П. Стерн* (Paul Stern) розробив моделі, які пояснюють, як екологічна свідомість впливає на повсякденні рішення людей [2]. Дослідження *Н. Шварца* (Norbert Schwarz) зосереджені на сприйнятті особистістю «інформації про екологічні проблеми та на чинниках впливу цієї інформації на свідомість та поведінку особистості» [3]. *Дж. Ф. Гарднер* (John F. Gardner) вивчає взаємозв'язок між освітою та екологічною свідомістю та підтримує думку про те, що саме через екологічну освіту можна формувати стале споживання та захист довкілля [4]. Ці науковці зосереджують свої дослідження на тому, як екологічна свідомість може стати ключовим фактором для зменшення негативного впливу людської діяльності на довкілля. Їх роботи підтримують розвиток освітніх програм і практик для формування більш свідомого ставлення до природи.

Вивченню теоретико-методологічних засад формування екологічної культури, компетентності, свідомості присвячені чисельні праці вітчизняних дослідників (О. Байрамова [5], Л. Большак [6], О. Болюх [7.], Т. Гладун [8], Л. Королецька [9], С. Пономаренко [10], С. Совгіра [11]). Науковці доводять важливість підготовки фахівців зі сформованими екологічними цінностями як головних носіїв екобезпечної професійної діяльності.

Однак аналіз наукової літератури [12] засвідчує, що питання педагогічних умов, методів, форм та засобів формування екологічних цінностей у студентів соціономічних професій потребують подальшого дослідження.

Метою статті є обґрунтування доцільності проведення освітніх заходів (відвідування природоохоронних територій) для формування екологічних цінностей у студентів соціономічних професій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією із форм формування екологічних цінностей є участь студентів соціономічних професій як майбутніх фахівців в обміні досвідом з фахівцями природоохоронних установ.

Відомо, що природоохоронні установи створюються з метою вивчення та збереження навколишнього природного середовища на відповідних територіях. Природоохоронними територіями є ділянки землі або води, які оголошені та охороняються з метою збереження біологічного різноманіття, екосистем, природних ресурсів та культурної спадщини. Вони можуть включати

національні парки, природні заповідники, резервати, охоронні зони та інші території, де встановлено спеціальні правила використання, щоб забезпечити збереження природних процесів і видів, а також створити умови для екологічного навчання і досліджень.

Природоохоронні установи виконують важливі еколого-освітні функції, які спрямовані на підвищення екологічної свідомості населення та сприяння сталому розвитку суспільства. До основних функцій природоохоронних установ відносять такі:

екологічну освіта: природоохоронні установи організовують освітні програми, спрямовані на формування екологічної культури у відвідувачів, включаючи уроки, семінари та екскурсії для учнів, студентів та громадськості, мета яких – передати знання про важливість охорони природи та сталого використання ресурсів;

підвищення екологічної свідомості: через різноманітні заходи, такі як виставки, акції, природоохоронні ініціативи та інформаційні кампанії, установи формують екологічну відповідальність у населення;

рекреація з освітньою метою: відвідування національних парків і заповідників поєднується з можливістю навчання про екосистеми та роль людини в їх збереженні;

науково-дослідницька діяльність: природоохоронні установи проводять дослідження екосистем, які є основою для екологічної освіти та допомагають розробляти нові підходи до екологічного виховання, які базуються на науково обґрунтованих даних.

впровадження концепції сталого розвитку: природоохоронні установи працюють як майданчики для реалізації принципів сталого розвитку, демонструючи приклади ефективного співіснування людини та природи.

Реалізація згаданих функцій природоохоронних установ сприяє не лише збереженню природного середовища, а й надає таким установам важливого значення як центрам екологічної освіти і виховання.

Національні парки, заповідники та заказники є важливими об’єктами для формування екологічних цінностей різних категорій громадян, зокрема студентів, які відвідують такі установи. Вони «надають унікальні можливості для навчання та виховання екологічної культури, оскільки демонструють природні екосистеми, їх біорізноманіття та екологічні процеси в дії» [13; 14].

У межах реалізації педагогічних умов формування екологічних цінностей у студентів соціономічних професій відбулося відвідування студентами Національного природного парку «Голосіївський». Працівники парку проводили екологічні екскурсії, лекції, воркшопи та тематичні заняття, метою яких було підвищення рівня екологічної обізнаності та заохочення відповідальної поведінки в природному середовищі. формування екологічних цінностей серед відвідувачів національного парку є комплексним процесом, що поєднує просвітницьку діяльність, участь у природоохоронних ініціативах та використання сучасних технологій для поширення екологічних знань.

Унікальний Голосіївський ліс з усіх боків оточений житловими масивами. Тому нині цей природний масив має розвинену мережу стежок, стихійно прокладених його відвідувачами. В центральній, найбільш відвідуваній, частини парку розроблено еколого-пізнавальні стежки: «Голосіївські схили біля Дідорівських ставків», «Від Феофанії до Дідорівки», «Китаївські ставки Голосієва», «Перстень Мавки». Під час відвідування Національного природного парку «Голосіївський» значна увага приділялась роботі студентів на інтерактивній екостежці «Екосистеми Голосіївського лісу», яка є інструментом поширення в доступній формі знань про природу та долучає жителів міста до прогулянок на свіжому повітрі. Студенти мали можливість «переконатися у дієвості запропонованих стежок щодо формування відповідального ставлення до навколишнього середовища».

Національний природний парк «Голосіївський» долучився до Всеукраїнської екологічної акції «Подаруй оселю кажану», започаткованої Національною енергетичною компанією «Укренерго». Проєкт «Подаруй оселю кажану» спрямований на збереження та покращення умов проживання кажанів, які є важливою частиною екосистеми. Кажани відіграють ключову роль у контролі популяцій комах, а також у запиленні рослин. Тому їх охорона є важливою для підтримки екологічного балансу. Фахівці Національного природного парку «Голосіївський» та Національної енергетичної компанії "Укренерго" (NPC – Ukrenergo), в рамках цього проекту, провели освітній захід "I save the Earth" для студентів першого курсу Національного університету біоресурсів і природокористування України, а також учнів ліцею №88 Печерського району міста Києва. Основним гаслом заняття було "Збереження кажанів і їх цінність у довкіллі". Захід передбачав проведення екологічної вікторини, творчої майстерні та вирішення тематичних кросвордів.

Завдяки інтерактивній освітній програмі, розробленій працівниками Національного природного парку «Голосіївський» студенти мали можливість не лише насолодитися красою природи, але й набути нових екологічних знань про охорону довкілля.

Під час проведення екскурсій, тематичних квестів та освітнього заходу акцентувалась увага

на взаємодії людини і природи через практичну діяльність, що сприяло усвідомленню важливості відповідального ставлення до довкілля, формуванню екологічних цінностей.

Також студентам було запропоновано взяти участь у волонтерській програмі з догляду за парком. Було враховано, що «одним із ключових аспектів формування екологічних цінностей є просвіта через інформаційні стенди, буклети, аудіогіди, які містять інформацію про біорізноманіття, екологічні правила поведінки та важливість збереження природних ресурсів»[15]. За власної ініціативи студенти після завершення участі у зазначеній програмі з використанням сучасних технологій для просування екологічних цінностей, розмістили публікації в соціальних мережах, відеоролики та інтерактивні веб-додатки. Такі заходи спрямовані на популяризацію ідей збереження біорізноманіття, сталого природокористування та екологічної відповідальності суспільства, зокрема студентів. Практичний досвід переконує, що організація ігор та конкурсів для студентів з екологічної тематики прищеплює любов до природи та сприяє формуванню у них екологічних цінностей.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, відвідування природоохоронних територій відіграє важливу роль у формуванні екологічних цінностей студентів соціономічних професій. Вважаємо, доцільно проводити такі заходи на усіх етапах навчання студентів в університеті, акцентувати увагу на особливостях майбутньої професійної діяльності представників соціономічних професій у контексті екологічних проблем. Це може стати перспективою для подальших наукових пошуків.

Література:

Merchant, C. (1980). *The Death of Nature: Women, Ecology, and the Scientific Revolution*. Harper&Row.

Dietz, T., Ostrom, E., Stern, P. C. (2003). *"The struggletogovern the commons." Science,* 302(5652), 1907–1912.

Schwarz, N., &Clore, G. L. (2007). "Feelings and phenomenalex periences." *In Social Psychology: Handbook of Basic Principles* (2nd ed., pp. 385-407). New York: Guilford.

Gardner, J. F., Smith, T. D. (2000). "Integrating environmental education in to the curriculum: A national perspective." *In Journal of Curriculum Studies*, 32(1), 55–72.

Байрамова, О. В (2020). Екологічна освіта моряків як умова забезпечення сталого розвитку людства. *Actual problems of natural sciences : modern scientific discussions* : collective monograph. Riga : Izdevniecība «Baltija Publishing», P. 1–18.

Большак, Л. І. (2012). Екологізація освіти як соціальна потреба сучасного суспільства : автореф. дис. … канд. філос. наук : 09.00.10. Київ, 20 с.

Болюх, О. С. (2019). Екологічна освіта в контексті екологічної політики Європейського Союзу. Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (11 квітня 2019 р.) Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, С. 21–24.

Гладун, Т. С. (2018). Основні цілі та завдання екологічної освіти. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Серія: Педагогічні науки. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, Вип. CXXXXI (141). С. 63–70.

Королецька, Л. В. (2018). Розвиток екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства у процесі фахової підготовки : дис. … канд. пед. наук :13.00.04. Старобільськ, 274 с.

Пономаренко, С. І. (2021). Історичні аспекти становлення екологічної культури та її сучасні тенденції. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science.*, 3(31), September. Pp. 1–6. doi: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30092021/7668.

Совгіра, С.В., Пономаренко, С. (2021). Реалізація змістової лінії інтегрованого курсу «Екологічна безпека» у процесі підготовки майбутніх фахівців. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.* Серія: Педагогіка і психологія. Вип. 68. С. 68–75.

Мірошніченко, В.І. (2022). Дослідно-експериментальна робота щодо формування екологічної культури майбутніх офіцерів-прикордонників. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Вип. 47, том 3, С. 228–233. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-3-37

Petrenko, M. (2019). "Engaging the Publicin Conservation: National Parksas Catalysts for Ecological Awareness." *European Ecological Journal*, vol. 15, no. 4, pp. 210-225.

Shevchenko, O. (2020). "Ecological Consciousness and the Role of Natural Reservesin Ukraine." *Ukrainian Journal of Ecology*. vol. 30. no. 1. pp. 99–110.

Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP) (https://www.unep.org) – інформація про глобальні ініціативи в галузі екологічної освіти та свідомості.

References*:*

Merchant, C. (1980). The Death of Nature: Women, Ecology, and the Scientific Revolution.Harper&Row.

Dietz, T., Ostrom, E., Stern, P. C. (2003). *The struggletogovern the commons. Science*, 302(5652), 1907–1912.

Schwarz, N., Clore, G. L. (2007). Feelings and phenomenalex periences. InSocialPsychology: Handbook of Basic Principles (2nd ed., pp. 385-407). New York: Guilford.

Gardner, J. F., Smith, T. D. (2000). Integratingenvironmental education in to the curriculum: A national perspective. *In Journal of Curriculum Studies*, 32(1), 55–72.

Bairamova, O. V. (2020). Ekolohichna osvita moriakiv yak umova zabezpechennia staloho rozvytku liudstva [Environmental education of sailors as a condition for ensuring the sustainable development of mankind]. Actual problems of natural sciences : modern scientific discussions : collective monograph. Riga : Izdevniecība «Baltija Publishing». P. 1–18.

Bolshak, L. I. (2012). Ekolohizatsiia osvity yak sotsialna potreba suchasnoho suspilstva [Environmentalization of education as a social need of modern society] : avtoref. dys. … kand. filos. nauk : 09.00.10. Kyiv. 20 s.

Boliukh, O. S. (2019). Ekolohichna osvita v konteksti ekolohichnoi polityky Yevropeiskoho Soiuzu [Environmental education in the context of the environmental policy of the European Union] . Stratehichni napriamy zovnishnoi polityky Yevropeiskoho Soiuzu : materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (11 kvitnia 2019 r.) Kharkiv : KhNU imeni V. N. Karazina. S. 21–24.

Hladun, T. S. (2018). Osnovni tsili ta zavdannia ekolohichnoi osvity.[The main goals and objectives of environmental education]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriia: Pedahohichni nauky.* Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. Vyp. SXKhKhKhI (141). S. 63–70. Koroletska, L. V. (2018). Rozvytok ekolohichnoi kultury maibutnikh bakalavriv lisovoho i sadovo-parkovoho hospodarstva u protsesi fakhovoi pidhotovky [Development of ecological culture of future bachelors of forestry and horticulture in the process of professional training] : dys. … kand. ped. nauk :13.00.04. Starobilsk. 274 s.

Ponomarenko, S. I. (2021). Istorychni aspekty stanovlennia ekolohichnoi kultury ta yii suchasni tendentsii [Historical aspects of the formation of ecological culture and its modern trends]. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science,* 3(31), September 2021. Pp. 1–6. doi : https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30092021/7668

Sovhira, S.V., Ponomarenko, S. (2021) Realizatsiia zmistovoi linii intehrovanoho kursu «Ekolohichna bezpeka» u protsesi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv [Implementation of the content line of the integrated course "Environmental safety" in the process of training future specialists]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriia: Pedahohika i psykholohiia*. Vyp. 68. S. 68–75.

Miroshnichenko, V.I. (2022). Doslidno-eksperymentalna robota shchodo formuvannia ekolohichnoi kultury maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv[Research and experimental work on the formation of ecological culture of future border guards]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Vyp. 47, tom 3. S. 228–233. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-3-37

Petrenko, M. (2019). Engagingthe Publicin Conservation: National Parksas Catalysts for Ecological Awareness. *European Ecological Journal,* vol. 15, no. 4, pp. 210–225.

Shevchenko, O. (2020). Ecological Consciousness and the Role of Natural Reservesin Ukraine. *Ukrainian Journal of Ecology*, vol. 30, no. 1, pp. 99–110.

Prohrama OON z navkolyshnoho seredovyshcha [United Nations Environment Program] (UNEP) (https://www.unep.org) – informatsiia pro hlobalni initsiatyvy v haluzi ekolohichnoi osvity ta svidomosti.